

Bivdit dáidaga, luvvet luođi, rasttildit rájiid

KulturSápmi-cealkámuš, Anár 2023

Min dáiddárat ja duojárat: Dii lehpet min ofelaččat, láidesteaddjit, min sielu dálkkas. Dii oaidnibehtet maid earát eai oainne, dadjabehtet maid earát eai duostta, gávdnabehtet sániid áššiide, maid earát eai máhte namuhit. Dii niegadehket nieguid, maid earát eai máhte. Dii čájehehpet dovdduid maid earát čihket. Dii gullabehket jietnamáilmmiid, mat earáide leat juo jávohuvvan. Dii dáistalehpet min eatnamiid beales. Dii lehpet min radikála ráhkisvuolta, radikála friddjavuolta.

Váldočuoggát

- Mis váilot olbmot (dáiddárat, duojárat ja kulturbargit) ja vejolašvuodát fievrridit máhtu buolvvas bulvii.
- Mii vásihit ahte eat šat deaivvat luđiid bokte min árgabeaivvi eallimis. Mii ballat ahte juoigan lea váidume ja dat hehte luođi sirdima boahhtevaš buolvvaide.
- Mis váilu doarvái buorre infrastruktuurva ovddidit sámi dáidaga min iežamet eavttuid, beroštumiid ja dárbbuid mielde.
- Sámi dáiddakritihkka lea váilevaš.

Láidehus

Sámi kultuvrras lea materiála vuodđu. Kultuvra lea čadnon min eatnamiidda, vejolašvuhtii birget ja ealihit iežamet. Sámi kultuvrra ja eallinvuogi ii sáhte sirret. Sámi dáidda čiekŋudahtta min oktavuodá sámi árvvuide, árbevieruide ja kulturamáhtui ođasmahtti ja kollektiiva vugiid mielde. Sámi dáidagis lea viidát sisdoallu go váldoservodaga dáidagis, muhto dávjá sámi dáiddárat ja duojárat gártet bargat okto.

Hástalusat

Garraduddjon ja fanasduddjon ii geasut doarvái ollu sámenuoraid, muhto mis lea stuorra dárbu fievrridit garraduodjemáhtu ja -dieđu čuovvovaš buolvvaide. Luođit leat stirdumin oarjemáilmmi ovdanbuktinvugiide, mat leat čadnon lávdái. Daid lea dárbu buktit ruovttoluotta lunddolaš árgabeai oktavuodáide.

Otná servodagas lea váttis ovdanbuktit dáidaga ja duoji iežamet vugiid mielde ja bargat kollektiivvalaččat. Mis lea dárbu ieža hálddašit iežamet dáidaga ja duoji iežamet eavttuid mielde.

Dálá dilis sámi dáiddárat ja duojárat galget ieža gávdnat ruđalaš ja ásašuslaš doarjaga, mii dahká sin barggu lossadin. Dát dárbbáša rievdat nu ahte ásašusat devdet iežaset našunála ovddasvástádusa sápmelaččaid guovdu.

Sámi dáiddárat ožžot menddo hárve árvvoštallamiid ja máhcahaga iežaset ovdanbuktimiidda, mii hehtte kreatiivvalaš ovdáneami.

Ávžžuhusat

1. Geatnegahttit eiseválddiid čuovvulit sin ovddasvástádusa rájákeahes sámi dáidda- ja kultursuorgái, ee. lasihuvvon stipeandavejolašvuodaid bokte.
2. Rievdadit oahppovuogádaga nu ahte máhttofievrrideapmi heive buorebut sámi vieruide ja árvvuide. Ásahit mentorvuogádaga nuorra dáiddáriidda ja garraduodjáriidda.
3. Ovttasbargat eanet rájáid rastá, nannet duoji boahhteáiggi ja loktet duoji árvvu nuoraid gaskkas birgenláhkin.
4. Cegget ollislaš resursa- ja ruhtadanvuogádaga, mii váldá vuhtii eahpeformála bargovugiid, kollektiivvaid ja sámi dáiddahámiid oppalašvuoda, ja mii fállá maddái olmmošlaš resurssaid ja doarjaga.
5. Ovdánahttit dáiddakritihka, mas lea vuolggasadji siskkáldas kulturmáhtus ja gelbbolašvuodas.

Čállit: Rauna Kuokkanen, Britt Kramvig, Harald Gaski

Pyytää taidetta, vapauttaa joiku, ylittää rajat

KulturSápmi-lausunto, Inari 2023

Meidän taiteilijamme ja käsityöntekijämme: Te olette meidän tiennäyttäjämme, ohjaajamme, sielujemme lääkettä. Te näette sen, mitä muut eivät näe, sanotte sen, mitä muut eivät rohkene, löydätte sanat asioille, joita muut eivät osaa nimetä. Te uneksitte asioista, joista muut eivät osaa. Te näytätte tunteet, joita muut piilottavat. Te kuulette äänimaailmoja, jotka muille ovat jo vaienneet. Te taistelette meidän maidemme puolesta. Te olette meidän radikaali rakkautemme, radikaali vapautemme.

Pääkohdat

1. Meillä on pulaa sekä tekijöistä (taiteilijat, käsityöntekijät ja kulttuurityöntekijät) että mahdollisuuksista siirtää osaamista sukupolvelta toiselle.
2. Me koemme, että emme enää kohtaa joikujen kautta päivittäisessä elämässämme. Olemme huolissamme joiun vaikenemisesta, mikä estää sen siirtämistä seuraaville sukupolville.
3. Meiltä puuttuu kattava infrastruktuuri edistää saamelaista taidetta omien ehtojemme, kiinnostuksiemme ja tarpeidemme mukaisesti.
4. Saamenmaan taidekriittikki on puutteellista.

Johdanto

Saamelaiskulttuurissa on materiaallinen pohja. Kulttuuri on sidoksissa maihimme ja mahdollisuuteemme pärjätä ja elättää itsemme. Saamelaista kulttuuria ja elintapaa ei voi erottaa toisistaan. Saamelainen taide syventää meidän yhteyttämme saamelaisiin arvoihin, perinteisiin ja kulttuuriosaamiseen uudistavien ja kollektiivisten tapojen mukaisesti. Saamelaisessa taiteessa on laajempi sisältö kuin valtayhteiskunnan taiteessa, mutta useasti taiteilijat ja käsityöntekijät työskentelevät yksin.

Haasteet

Puu- ja muut kovien materiaalien käsityöt sekä puuveneiden tekeminen eivät houkuta saamelaisnuoria riittävästi, mutta meillä on suuri tarve siirtää puukäsitöiden taito ja tietämys seuraaville sukupolville.

Joiut ovat jähmettymässä länsimaailman lavaesiintymiseen sidoksissa oleviin esitystapoihin. On tarve tuoda ne takaisin arkipäivän luonnollisiin yhteyksiin.

Nykyajan yhteiskunnassa on haastavaa tuoda taidetta ja saamelaista käsityötä esiin omien tapojemme mukaisesti sekä työskennellä kollektiivisesti. Meidän tulee voida hallita omaa taidettamme ja käsityötämme omien ehtojemme mukaisesti.

Tällä hetkellä saamelaisten taiteilijoiden ja käsityöntekijöiden täytyy itse etsiä rahallista ja institutionaalista tukea, mikä tekee heidän työnsä raskaaksi. Tämän täytyy muuttua siten, että instituutiot täyttävät oman kansallisen vastuunsa saamelaisia kohtaan.

Saamelaiset taiteilijat saavat myös liian harvoin palautetta työstään, mikä hidastaa luovuuden kehittymistä.

Suosituks

1. Velvoittaa viranomaisia noudattamaan heille asetettua vastuuta Saamenmaan rajattomaan taide- ja kulttuurialaan, mm. lisättyjen stipendimahdollisuuksien kautta.
2. Muuttaa opintojärjestelmää siten, että osaamisen siirtäminen seuraaville sukupolville sopii paremmin saamelaisiin tapoihin ja arvoihin. Perustaa mentorijärjestelmä nuorille taiteilijoille ja kovien käsistöiden tekijöille.
3. Tehdä tiiviimpää yllirajaista yhteistyötä saamelaisen käsityön tulevaisuuden edistämiseksi ja nostaa saamelaisen käsityön arvoa nuorten keskuudessa toimeentulon lähteenä.
4. Perustaa kokonaisvaltainen resurssi- ja rahoitusjärjestelmä, joka huomioi epämuodolliset työskentelytavat, kollektiivit ja saamelaisten taidemuotojen kokonaisvaltaisuuden, ja joka tarjoaa myös henkilöresursseja ja tukea.
5. Edistää taidekriittikää, joka perustuu sisäiseen kulttuuriosaamiseen ja pätevyYTEEN.

Kirjoittaneet: Rauna Kuokkanen, Britt Kramvig, Harald Gaski

Catching Art, Releasing Yoik, Crossing Borders

KulturSápmi Statement, Inari 2023

To our artists and duojárs (craftspeople): You are our pathfinders, our guides, our soul medicine. You see what others don't, you say what others don't dare, you find words for things that others cannot name. You dream of things that others aren't able to. You show the emotions that others hide. You hear soundscapes that have fallen silent to others. You fight for our lands. You are our radical love, our radical freedom.

Main points

1. There is a shortage of both people (artists, duojárs, and cultural workers) and opportunities for intergenerational knowledge transfer.
2. We experience that we no longer meet as often through luohiti (yoik) in our everyday practices. We fear that luohiti is becoming silent in our daily lives, which prevents the necessary knowledge transfer to the next generation.
3. We lack the sufficient infrastructure to promote Sámi art according to our own conditions, interests, and needs.
4. Sámi art criticism is next to non-existent.

Introduction

Sámi culture has a material foundation. Our culture is rooted in our lands and the possibility to gain living and live well. Sámi culture and way of life cannot be separated. Sámi arts deepen and renew our connection to Sámi values, traditions, and cultural knowledge in collaborative fashion. Sámi arts have a broader meaning than the arts in mainstream society. Sámi artists and duojárs often have to work alone.

Challenges

Garra duodji (Sámi crafts made of hard materials) and boat building do not attract enough Sámi youth, but we have a pressing need to transfer garra duodji knowledge to the next generations.

Luohiti is increasingly confined to the Western forms of expression linked to stage performance. There is a need to revive and reclaim luohiti in our everyday lives.

In contemporary society, it is difficult to practice our art forms and engage with Sámi crafts according in our own terms and to work collaboratively. We need to be able to govern our own arts and crafts according to our own premises.

Currently, Sámi artists and duojárs must seek for financial and institutional support themselves, which makes their work demanding. This must change by state institutions meeting their established national responsibilities towards the Sámi people.

Sámi artists seldom receive feedback for their work, which impedes advancing their art forms and creativity.

Recommendations

1. Obligate the authorities to comply with their responsibilities for the borderless Sámi art and culture sector, including through expanded scholarship opportunities.
2. Reform the educational system to ensure that the transmission of traditional knowledge aligns more effectively with Sámi conditions and values. Set up a mentorship program for young artists and garra duojárs (craftspeople working with hard materials).
3. Collaborate across borders more closely to strengthen duodji's future and highlight the possibilities of duodji as a source of income and living for future generations.
4. Establish a comprehensive resource and funding structure that recognizes informal ways of working, collectivities, and the holistic character of Sámi art forms, and also provides human resources and support.
5. Promote Sámi art criticism based on Sámi knowledge and internal competence.

Written by: Rauna Kuokkanen, Britt Kramvig, Harald Gaski